

Bogdańska-Szadai Bożena

Lengyel nyelven, Magyarországon

A lengyel–magyar kapcsolatok igen nagy múltra tekintenek vissza, hiszen a Magyar Királyság és a Lengyel Királyság államalapításaink korától fogva, évszázadokon át, egészen 1920-ig közvetlen szomszédok voltak. Köztudott, hogy Nagy Lajos király mindkét ország uralkodója volt, de később is előfordult, hogy a Jagelló-házból származó királyok uralkodtak Magyarországon, vagy hogy Báthory István személyében magyart koronáztak lengyel királlyá.

Az első lengyelek már a honfoglalás idején megjelentek Magyarországon. Számuk azonban csak a XVIII. századra növekedett olyan mértékben, hogy komoly kisebbségnek lehessen venni őket.

Az 1848–49-es szabadságharcban sok lengyel katona is harcolt a magyarok oldalán, Kovács István kutatásai alapján 4 ezernél többen voltak. Közülük jó néhányan Magyarországon is maradtak. Az 1860-as évektől megalakították első szervezeteiket, köztük a Budapesti Lengyelek Egyesületét (1867). A kiegyezés után további több tízezer lengyel érkezett Magyarországra, jobb megélhetést keresve.

A második világháború alatt több mint 100 ezer lengyel menekült Magyarországra. Közülük a háború utolsó évét túlélők nagy része hazatért, egy kis részük az országban maradt.

A kommunizmus időszakában főleg a Mecsek területére hívtak be lengyel bányászokat, akik közül sokan nálunk maradtak. 2001-ben 125

fő vallotta magát lengyelnek Baranya megye területén.

A 2001-es népszámláláson, országos szinten egyébként 2962-en vallották magukat lengyelnek. 3983-an kötődtek a lengyel kultúrához, 2580 lengyel anyanyelvűnek vallotta magát, míg 2659 fő nyilatkozta azt, hogy családi, baráti körben használják a lengyel nyelvet. Becslések szerint azonban Magyarországon jelenleg 10-12 ezer lengyel, illetve lengyel nemzeti-ségű él. Kisebbségi önkormányzataikat 1994–95 során hozhatták létre. Budapesten található az 1994 óta tevékenykedő *Országos Lengyel Önkormányzat* (OLÖ – <http://lengyelonkormanyzat.hu>). Emellett az ország területén 41 lengyel települési önkormányzat működik.

A magyarországi lengyelség ma két országos kiterjedésű szervezetet működtet. 1958 óta áll fenn a *Magyarországi Lengyelek Bem József Kulturális Egyesülete* (<http://www.bem.hu>), a *Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesületét* (<https://www.dombudapeszt.com>) pedig 1992-ben hozták létre. Ezen kívül számos megyében vannak kisebb kulturális szervezeteik. 19 lengyel–magyar baráti egyesület is működik az országban.

A lengyelek visszanyerték a kőbányai *Lengyel Házat* (1998-ban), és a Lengyel templomot, amely 1991-ben a *Budapesti Római Katolikus Lengyel Perszonális Plébánia* (<http://www.para-fiabudapeszt.republika.pl>) rangot kap-

ta. A művészet és tudomány művelői a *Magyarországi Lengyel Alkotók Fórumát* hozták létre 1996-ban, az üzletemberek pedig a „*Polonia-Hungaria*” *Magyarországi Lengyelek Érdekvédelmi Szövetsége* néven alapítottak szervezetet ugyanabban az évben.

Az OLÖ 1998-ban létrehozta a *Magyarországi Lengyelség Múzeumát és Levéltárát*, amely 2016 óta *Lengyel Kutatóintézet és Múzeum* (<http://lengyelmuzeum.hu/>) néven munkálkodo kisebbségi intézmény Kőbányán. Ugyancsak 1998-tól működik az *Országos Lengyel Iskola* Budapesten (<http://www.szkolapolska.hu>)

1993-tól van ifjúsági néptánc-együttesük, a „*Dwa Bratanki*” (Két Jóbarát), és 1998 óta tevékenykedik színpadi együttesük, a „*Za Kurtyną*” (A függöny mögött).

2003-ban az OLÖ az egykor szinte teljesen lengyelek lakta, a mai Aggteleki Nemzeti Park területén található Derenket, ami napjainkban már csak romfalu, a *magyarországi lengyelség történelmi emlékhelyévé* nyilvánította.

A magyarországi lengyel szervezetek a lengyelség legfontosabb nemzetközi szervezeteinek munkájában is részt vesznek.

A magyarországi lengyel sajtó komplett története még feldolgozásra vár, történész-polonista hallgatók diplomamunkájának értékes, hiánypótló témája lehetne. Az alábbiakban rövid áttekintést adunk róla, a rendelkezésünkre álló információk alapján:

Tygodnik Polski na Węgierskiej Ziemi (Magyarhoni Lengyel Hét)

Az első magyarországi lengyel nyelvű lap. Az 1867-es kiegyezés után mindössze pár alkalommal jelent meg. Példányai az Országos Széchényi Könyvtárban fellelhetőek.

Czerwona Gazeta (Vörös Újság)

Kommunista lap, amely az 1919 márciusában bekövetkezett bolsevista államcsíny után jelent meg néhány szám erejéig. Ezek példányai az Országos Széchényi Könyvtárban megtalálhatók.

Wieści Polskie (Lengyel Híradó)

A *Wieści Polskie* az 1939–1945 között Magyarországon tartózkodó mintegy 40 ezer lengyel katonai és polgári menekült lapja volt, hetente kétszer jelent meg Budapesten. Első főszerkesztője József Winiewicz, későbbi pártállami lengyel külügyminiszter-helyettes, majd Zbigniew Kościuszko volt. A munkatársak között volt Antoniewicz Zdzisław poznańi újságíró is, a Lengyel Intézet követségi titkára (igazgatóhelyettese). 1939. november 2. és 1944. március 24. között jelent meg, gyakorlatilag Magyarország német megszállásáig. Eleinte a Lengyel Köztársaság budapesti nagykövetsége állt mögötte, majd ennek 1940. november végén, német nyomásra történt bezárását követően, 1941 januárjától közvetlenül a londoni lengyel emigráns kormány felügyelete alá tartozott. A lapot Magyarországra menekült lengyel újságírók működítették, s olyan kitűnő, ugyancsak itt átmeneti otthonra talált szerzők is együttműködtek vele, mint a lengyel prózaíró-esszéista, a Huculföld és az ógörög világ szerelmese, Stanisław Vincenz, a költő, író, dramaturg, műfordító, Piłsudski marsall egykori titkára, Kazimiera Iłłakowiczówna, az író, műfordító Lew Kaltenbergh, az ugyancsak író, műfordító Tadeusz Fangrat (később, 1946–1949 között a budapesti lengyel nagykövetség sajtótitkára), vagy a szintén író, költő, műfordító Adam Bahdaj. (Bahdaj a háború alatt futárszolgálatot látott el a tátra

„zöldhatáron“.) A lapról lengyel nyelven készült monográfia, *Budapeszteńskie „Wieści Polskie“ (1939–1944): główny periodyk polskiego wojennego uchodźstwa na Węgrzech* címmel, amelynek szerzője Krzysztof Woźniakowski. A dolgozat hozzáférhető a világhálón a <http://rhpp.up.krakow.pl/article/viewFile/1973/1667> link alatt.

Rocznik Polski – Kalendarz Polaka na Węgrzech (Lengyel Évkönyv – A magyarországi lengyelek kalendárium)

Az 1939–1945 között Magyarországon tartózkodó lengyel polgári és katonai menekültek kedvelt évkönyve. Eleinte kartonba bekötött könyvmatrosként, majd később nyomtatásban jelent meg. Tipikus szórakoztató évkönyv volt ételreceptekkel, történelmi és szépirodalmi cikkekkel, novellákkal, tanulmányokkal.

Tygodnik Polski – Materiały Obowozowe (Lengyel Hét – Táborigádó)

A magyarországi lengyel polgári és katonai menekültek hetilapja, amely 1939 novemberében és 1944. március 19. között jelent meg Budapesten. Szerkesztette: Antoniewicz Zdzisław poznańi újságíró, a Lengyel Intézet titkára.

Słowo (Szó)

Az 1939–1945 között hazánkban tartózkodó mintegy 140 ezer lengyel katonai és polgári menekült hetilapja, megjelent 1944–1945 között Budapesten. Szerkesztette: Antoniewicz Zdzisław poznańi újságíró, a Lengyel Intézet titkára.

Węgierski Tydzień (Magyar Hét)

Elvileg a „Magyar Hét” című, de magyar nyelven soha meg nem jelent hetilap lengyel nyelvű változata. Az

1970-es évek második felében, a Lapkiadó Vállalatnál jelent meg. Szerkesztette: Antoniewicz Roland, majd Jerzy Królikowski.

Przegląd Węgierski (Magyar Szemle)

A Magyarországot népszerűsítő képes havilap a Lapkiadó Vállalat (1986-tól Pallas Lap- és Könyvkiadó) gondozásában jelent meg. Főszerkesztője dr. Ábrán László volt.

Głos Polonii (Lengyel Hang)

A Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesület időszakos értesítője. 1987 óta negyedéves, képes magazinként működik. Főszerkesztője Bożena Bogdańska-Szadai. (<http://www.polonia.hu/index.php/hu/glos-polonii>)

Polonia Węgierska (Magyarországi Lengyelség)

A magyarországi lengyelek képes havilapjaként, az OLÖ gondozásában 1995 óta jelenik meg Budapesten. Főszerkesztője Agnieszka Janiec-Nyitrai.

Mind a Głos Polonii, mind a Polonia Węgierska magyar nyelvű szövegeket is közöl, szerkesztőségeik lengyel nyelvű könyveket és naptárt is kiadnak. (<http://www.polonia.hu/index.php/hu/polonia-wegierska>)

Quo Vadis

Negyedéves katolikus folyóirat. Kiadója: a kőbányai Lengyel Perszonális Plébánia és a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete. 2003 óta jelenik meg. Szerkesztik: Krzysztof Grzelak atya, a Lengyel Perszonális Plébánia vezetője, valamint Małgorzata Soboltyńska és Molnárné Sagun Monika. (<https://drive.google.com/drive/folders/0B-F14Epl-ZY4ZmN3NINKQW-czaTA>)

Elektronikus média

1998 óta heti rendszerességgel lengyel nyelvű műsort is sugároznak a magyar közszolgálati rádióban. Az adás szombatonként 13:30–14:00 óra között, a Nemzetiségi Rádió hullámhosszán, középhullámon hallgatható (AM 873, 1188). A magyarországi lengyel nemzetiség életéről az MTV havi rendszerességgel jelentkező magazinja, a *Rondó* számol be. A Bogdańska-Szadai Bożena által szerkesztett műsorok utóbb a www.mediaklikk.hu weboldalon érhetők el. A szerkesztőség 2002-ben évente kiadja „Az Év Lengyele” (Polonus Roku) díjat, amelyet olyan kiemelkedő személyiségeknek ítélnek oda, akik hozzájárultak Lengyelország és a lengyelség jó hírének növeléséhez. 2004-től fogva a magyarországi lengyelség internetes portált is működtet, www.polenia.hu néven.

Végül érdemes szólnunk néhány olyan kiadványról, amelyek hivatalos szervek lengyel és magyar támoga-

tásával többé-kevésbé rendszeresen megjelennek. Ilyen például a Głós Polonii által szerkesztett *Történelmi Füzetek* (Zeszyty Historyczne). A sorozatban olyan kiemelkedően értékes munkák jelentek meg, mint például a második világháborús magyarországi lengyel sírok regisztere, vagy a varsói Fronda kiadóval közösen kiadott *Magyar kapcsolat* (Węgierski łącznik) című mélyinterjú-összeállítás, amelyben őt, a lengyel–magyar barátság ápolásában, a cenzúramentes kapcsolattartásban a kommunizmus idején érdemeket szerzett embert szólaltatnak meg a szerzők, Paweł Cebula minorita atya és Grzegorz Górny újságíró. Ugyancsak fontosnak tartjuk Dr. Karol Biernacki, Szegeden működő lengyel tiszteletbeli konzul több ízben frissített, *Lengyel–magyar történelmi olvasókönyv* című kétnyelvű munkáját, amely kitűnő összefoglalót ad nemzeteink kapcsolatairól a kezdetektől napjainkig.

